

Мусабоев Комрон

Тошкент ислом институти 4-курс талабаси

Кўпчилигимизга маълумки, ҳозирда бутун дунёда Қуръони каримнинг Мадина мусҳафи шакли кенг тарқалган. Бу мусҳаф чоп этилишидан аввал бутун дунёдаги мусулмонлар турли мусҳафлардан фойдаланишар эди. Мадина мусҳафи қисқа вақт ичида бутун дунё бўйлаб миллионлаб мусулмонлар хонадонларини ва масжидларини забт этди, десак муболаға бўлмаса керак. Албатта мазкур мусҳафнинг нашр қилиниш тарихи кўпчиликка қизиқ бўлиши турган гап.

Ўтган асрнинг охирига келиб бутун дунё уламолари мусулмонлар учун ягона бўлган бир мусҳафга эҳтиёж борлигини ҳис қилишди. Бу ишга биринчилардан бўлиб Саудия Арабистонидаги бир қатор уламолар жамоаси бел боғладилар. Бу хайрли иш ўша вақтдаги Саудия Арабистони қироли Фаҳд ибн Абдулазиз ташаббуси билан бошланди.

Бу шарафли ишни бажариш Саудия Арабистони исломий ишлар, даъват ва иршод вазирлиги зиммасига юкланди. 1983 йил 31 май (ҳижрий 1403 йил 19 шаъбонга тўғри келади) сешанба куни бутун дунёдан йиғилган уламолар жамоаси нашр этилажак мусҳафни мўтабар китоблар асосида кўриб чиқишни бошлади. Уламолар жамоасининг олиб борган илмий изланишлари 1985 йил 22 январ (ҳижрий 1405 йил 1 жумодил аввал) сешанба куни ниҳоясига етди ва бутун дунё мусулмонларига катта хизмат ўлароқ тарихда қолди.

Ушбу мусҳафнинг ривояти. Мадина мусҳафи Ҳафс ибн Сулаймон ибн Муғйра Асадийнинг Осим ибн Абу Нажуддан қилган ривоятига асосланган. Осим ибн Абун Нажуд эса қироатни машҳур тобеин Абу Абдурраҳмон Абдуллоҳ ибн Ҳабиб ас-Суламий роҳматуллоҳи алайҳидан, у эса катта саҳобалардан, жумладан, Усмон ибн Аффон, Али ибн Абу Толиб, Убай ибн Каъб ва Зайд ибн Собит розияллоҳу анҳумлардан қабул қилиб олган. Бундан ташқари ушбу мусҳафнинг Ҳазрати Усмон розияллоҳу анҳу Макка, Басра, Куфа ва Шомга юборган, Мадина аҳли учун тайин қилган ва ўзлари учун хослаган олти мусҳафга мослиги ҳам текширилган.

Забти ва ҳижоси.

Юқорида айтиб ўтганимиздек, ушбу мусҳафнинг ҳижоси⁴¹ мўтабар олти мусҳафдан олинган. Бунда икки шайх яъни Абу Довуд Сулаймон ибн Нажоҳ ва Абу Амр ад-Донийнинг нақллари таянилган бўлиб, ихтилофли ўринларда Абу Довуд Сулаймон ибн Нажоҳ ривояти таржих қилинган.

⁴¹ Ҳарфларнинг имлоси

Мусхафнинг забтига⁴² келадиган бўлсак, бу борада Халил ибн Аҳмад Фароҳидийнинг белгиларига кўра иш тутилган. Машрик уламолари фусхага, яъни араб адабий тилига бошқалардан кўра яқинроқ бўлганлари учун Андалус ва Мағриб уламолари йўлидан юрилмаган.

Оятлари, поралари, ҳизблари ва шунга доир бошқа маълумотлар

Ушбу мусхафдаги оятлар сонини белгилашда кўфаликлар йўлига эргашилган. Унга кўра оятлар сони 6236 тадир. Шу билан бирга оятлар сонини белгилашда Абу Абдурраҳмон Абдуллоҳ ибн Ҳабиб Сулабийнинг Али ибн Абу Толиб розияллоху анхудан қилган ривоятга асосланган. Бу ҳақда Имом Шотибийнинг “Нозиматуз зуҳр” китобларида маълумотлар бор. мусхафнинг поралари, ҳизблари⁴³, рублари⁴⁴ куйидаги китобларга муружаат қилган ҳолда тузиб чиқилган:

Аллома Сафоқисийнинг «Ғайсун нафъ» китоби;

Имом Шотибийнинг «Нозиматуз зуҳр» китоби;

Муҳаммад Мутаваллийнинг «Таҳқийқул баён» китоби;

Ризвон Маҳаллотийнинг «Иршодул қурроъ вал котибийн» китоби.

Оятларни маккий ва маданийга ажратишда тафсир ва қироат китоблари жумладан, Умар ибн Муҳаммад ибн Абдул Кофийнинг ҳам китобидан фойдаланилган. Сажда оятлари эса мўтабар фикҳ ва ҳадис китобларини ўрганиб чиқилган ҳолда белгиланган бўлиб, улардан бештасида ихтилоф қилинган, улар:

1- «Ҳаж» сураси, 77-оят 341-бет;

2- “Сод” сураси 24-оят 454-бет

3- “Нажм” сураси 62-оят 528-бет

4- “Иншиқоқ” сураси 21-оят 589-бет

5- “Алақ” сураси 19-оят 597-бет

Мусхафнинг ҳар бир саҳифаси ўн беш сатрдан иборатдир. Фақат Фотиҳа сураси ёзилган биринчи саҳифа ва Бақара сурасининг аввалги беш ояти ёзилган иккинчи саҳифа бундан мустасно бўлиб, саҳифанинг четлари чиройли нақшлар билан безатилган.

⁴² Забт – луғатда сақламоқ, мустаҳкамламоқ деган мноларни билдиради. Истилоҳда мусхафнинг забти деганда ҳарфларни фатҳа, замма, касра, сукун, ташдид ва мад белгиларини кўйиб чиқиш тушунилади. Уламолар истилоҳида бу белгилар нуқталар деб юритилади. Ушбу белгиларнинг шакли ва кўриниши ижтиҳодий бўлса ҳам, улар ёрдамида қироатдаги хатолардан саломат бўлишга эришилади.

⁴³ Ярим поралик қисм

⁴⁴ Поранинг тўртдан бир қисми, чораги